

Mediatory role of spirituality in mental health and tendency toward drug use

Ghobad Bahamin¹ , Forouzan DavariFard^{2*} , yasaman zahra sadeghifard³

1- Department of psychology, Faculty of psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2- Department of Psychology, Islamic Azad university of Ilam, Ilam, Iran.

3- Department of psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Mrs. Forouzan DavariFard; Email: davaripsychologist@yahoo.com

Article Info

Received: Jun 12, 2018

Received in revised form:

Aug 27, 2018

Accepted: Sep 4, 2018

Available Online: Sep 23, 2018

Keywords:

Mental health

Tendency to use drugs

Spirituality

Students

Abstract

Background and Objective: Mental health and addiction problems have caused a number of important issues, including physical, economic, psychological and other harms to students. The purpose of this article is to formulate a model for predicting mental health and drug use tendency with regard to the mediating role of spirituality.

Method: This study is of descriptive-analytic nature using structural equation. The statistical population of this study consisted of all undergraduate students studying at Ilam University of Applied Sciences in 2017-2018. A total of 86 students were selected by simple random sampling. The research tools included researcher-made demographic checklist, spirituality questionnaire, Goldenberg mental health questionnaire, and addiction tendency. The data were analyzed through regression coefficient and structural equations. In this study, all ethical considerations were observed and the authors of the article have not reported any conflicts of interest.

Results: The results showed that there is a significant relationship between mental health and spirituality ($P < 0.05$; $t = 4.2$), as well as between spirituality and drug use tendency ($P < 0.05$; $t = 2.45$). Also, there was a significant relationship between mental health and drug addiction tendency ($P < 0.05$; $t = 7.33$). Besides, there was a meaningful relationship between mental health and drug addiction tendency; mental health directly affects students' drug use tendency and also indirectly affects the tendency toward drug use through mediator of spirituality.

Conclusion: In general, it can be said that spirituality as a component can explain mental health and tendency to use narcotic drugs, which can be increased by raising the spirituality level by organizing workshops for this purpose.

Please cite this article as: Bahamin Gh, DavariFard F, SadeghiFard Yz. Mediatory role of spirituality in mental health and tendency toward drug use. J Res Relig Health. 2018; 4(4):69- 79.

Summary

Background and Objective: Rapid changes in societies have influenced all dimensions of social systems, posing a number of challenges (1). The young are the most vulnerable group of a society who tend to abuse drugs far more than other social groups due to various reasons such as identity crisis, mental crises, social problems, being adventurous, seeking variety, and the like. With the advent of modernization and its

problems, ramifications related to mental health and addiction have increased significantly (1). The relationship between drug abuse and issues such as low mental health, aggressiveness is of utmost importance. Spirituality is a serious subject many of countries are currently studying since it has attracted the attention of experts in this field (2). There have been a limited number of studies on the role of spirituality in mental health and drug abuse tendency. Their findings show that there is a significant positive relationship between spiritual beliefs and mental health (3). Considering the

importance of an individual's spirituality and spiritual growth, during the recent decades, this issue has attracted the attention of psychologists and mental health experts, leading to the importance of human beings' spiritual needs in comparison with the material needs and desires. Moreover, considering the unfortunate statistics on drug abuse in the community and problems related to mental health among the promising young generation, as an active population, and in order to increase the knowledge level of students, the current study is necessary since addiction has inflicted a large portion of university students in the country, leading to a multitude of problems. The main objective of the current study is to investigate the mediatory role of spirituality in mental health and drug abuse tendencies among university students; the findings of this study can contribute to the promotion of psychological and religious literature and the improvement of students' health.

Method: This descriptive analytical study utilizes structural equation modeling. The statistical population of the study includes all the students currently studying in undergraduate programs in Science and Application Universities in Ilam City in the educational year of 2016-2017. A sample of 86 participants was selected using simple random sampling.

In order to measure the spirituality of students, Parsian and Dunning spirituality questionnaire was used. This scale includes 29 questions and four subscales including self-awareness, importance of spiritual beliefs in life, spiritual activities, and spiritual needs. In order to measure the mental health of participants, Goldberg's general health questionnaire which consists of 28 questions was used. In order to measure drug abuse tendency among participants, the drug abuse tendency questionnaire developed by Weed and Butcher in 1992 was used. The data gathered in the study were analyzed using regression coefficient and structural equation modeling.

Results: The findings indicate that the age range of participants was from 18 to 45 years (mean=25.64 and standard deviation=6.58). Moreover, the education level of 54.7 percent of the students was associate's degree and 45.3 percent was bachelor's degree. It can be said that the result obtained from testing the first hypothesis (mental health impacts the students' spirituality) based on the path coefficient of 0.529 and the t value of 4.2 shows that mental health has a positive and significant impact on the spirituality of students. regarding the second hypothesis (spirituality affects drug tendency among students), based on a path coefficient of -0.231 and the t value of 2.45, the results show that spirituality has a significant negative impact on drug abuse tendency among students and this hypothesis is confirmed. The results for the third hypothesis (mental health affects drug abuse tendency among students), based on the path coefficient of -0.699 and the t value of 7.33, demonstrate that mental health has a negative significant impact on drug abuse tendency.

Moreover, the relationship between mental health and

spirituality as well as the relationship between spirituality and drug abuse tendency are significant. There is also a negative significant relationship between mental health and drug abuse tendencies. Therefore, not only does mental health affect drug abuse tendency among students directly, but it also affects drug abuse tendency indirectly through the mediatory variable of spirituality.

Discussion and Conclusion: The results obtained from the analysis based on designing a pattern for predicting the role of spirituality indicate that the variable of mental health has a positive significant impact on spirituality. One important impact of spirituality in life is improving health. Obviously, we all agree that maintaining health requires proper nutrition, exercise, and ample rest as well as avoiding negative behaviors such as smoking. However, our beliefs also impact our health and lifetime.

Furthermore, the variable of spirituality has a negative significant impact on drug abuse tendency, and it can be said that people with higher spirituality have a lower drug abuse tendency. Spirituality and being religious can create a strong barrier against drug abuse tendency. Spirituality can prevent drug abuse through increasing self-control, establishing moral and ethical discipline, and increasing ethical commitments, and eventually reduce the likelihood of drug abuse by the individual.

Another result of the study shows that mental health has a significant impact on drug abuse tendency, i.e. by increasing mental health, drug abuse tendency decreases. In other words, some mental health problems such as anxiety, obsession, panic attacks, depression, bipolar disorder, PTSD (post-traumatic stress disorder), social phobia, hyperactivity, and suicidal thoughts, on the one hand, and personality traits such as adventurousness, on the other, can expose children and teenagers to drug abuse. One possible explanation for this finding is that in many cases, drug abuse endangers the mental health of individuals. Therefore, the relationship between mental health and drug abuse tendency is a negative relationship and mental health also has a negative impact on drug abuse tendency (4).

In essence, spirituality and mental health have a negative and significant impact on drug abuse tendency. Making plans in order to raise the spirituality and mental health of students can play a significant role in reducing drug abuse tendencies.

References

1. Badri gargari R. The Effect of Religious Orientation and Coping Methods on Students Addiction in Tabriz University, Culture Strategy, (2014); 28. (Full Text in Persian)
2. Sadeghi M. Prediction of addiction tendency based on spiritual well-being and loneliness in high school students. Journal of Health and Wellness in Schools, (2014); 1-24. (Full Text in Persian)

3. Mousavilotfi SM, Gholamrezaei SH, Raeisi F, Hazratmanesh F. The Role of Spiritual Health on Human Mental Health Journal of Knowledge and Health, Sixth Iranian Epidemiology Congress, (2011); 5 (2): 2-4. (Full Text in Persian)
4. Rahimi CH, Nikousir Jahromi M. The Relationship between Mental Health and Drug Abuse in Student Dormitories, Toluwani Publication, (2009); 8 (3 & 4): 31-2. (Full Text in Persian)

تطبيق مراحل نمو الإنسان في علم النفس ونهج البلاغة

قباد بهامين^١، فروزان داوري فرد^٢، ياسمن زهرا صادقي فرد^٣

١- قسم علم النفس، كلية علم النفس، جامعة بيام نور، طهران، ايران.

٢- قسم علم النفس العام، جامعة آزاد، فرع العلوم والدراسات، ايلام، ايران.

٣- قسم علم النفس العام، جامعة بيام نور، فرع جنوب طهران، طهران، ايران.

* المراسلات الموجهة إلى السيد فروزان داوري فرد؛ البريد الإلكتروني: davaripsychologist@yahoo.com

معلومات المادة

الوصول: ٢٧ رمضان ١٤٣٩

وصول النص النهائي: ١٥ ذيحجه ١٤٣٩

القبول: ٢٣ ذيحجه ١٤٣٩

النشر الإلكتروني: ١٣ محرم ١٤٤٠

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: إن المشاكل التي تتعلق بالصحة العقلية والإدمان على المخدرات في العصر الراهن تؤدي إلى وقوع قضايا مهمة لطبقة الطلاب الجامعيين بما في ذلك الأضرار الجسمية والمادية. فالغرض من هذه الدراسة هو برمجة نموذج للتنبؤ بالصحة العقلية والانتماء إلى استهلاك المخدرات مع التركيز على دور المعنوية كعامل وسيط.

منهجية البحث: لقد اجري البحث الحالي بطريقة وصفية وتحليلية من نوع المعادلات البنائية. واشتمل المجتمع الاحصائي، جميع الطلاب الجامعيين الذين يدرسون في مرحلة البكالوريوس في جامعات العلوم التطبيقية والتكنولوجيا بمدينة ايلام عام ٢٠١٦-٢٠١٧ وتم اختيار ٨٦ منهم بطريقة اخذ العينة العشوائية البسيطة. اشتملت أدوات البحث على قائمة فحص ديموغرافية التي تم ايجادها من قبل الباحثين، واستبيان المعنوية، واستبيان جولدنبرج للصحة العقلية والانتماء إلى الادمان على المخدرات. تم تحليل البيانات باستخدام معامل الانحدار والمعاملات البنوية. تمت مراعاة جميع الموارد الاخلاقية في هذا البحث؛ وإن مؤلفي المقالة لم يشيروا إلى أي تضارب في المصالح.

الكشوفات: اظهرت نتائج الدراسة ان هناك علاقة ذات دلالة احصائية بين الصحة العقلية والمعنوية ($P < 0.05$ و $t = 4/2$) وكذلك بين المعنوية والانتماء إلى استهلاك المخدرات ($P < 0.05$ و $t = 2/45$). كما أن هناك علاقة ذات دلالة احصائية بين الصحة العقلية والانتماء إلى استهلاك المخدرات وهذا يعني أن الصحة العقلية تؤثر إما بشكل مباشر أو غير مباشر. من خلال المعنوية كعامل وسيط على ميل الطلاب الجامعيين إلى استهلاك المخدرات.

الاستنتاج: بشكل عام يمكن القول ان المعنوية كعنصر تستطيع ان تفسر الصحة العقلية والانتماء إلى تعاطي المخدرات، ومن خلال انعقاد وتنظيم ورش العمل التي تهتم برفع مستوى المعنوية، يمكن زيادتها لدى الاشخاص.

الكلمات الرئيسية:

الانتماء إلى تعاطي المخدرات

الصحة العقلية

الطالب

المعنوية

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Bahamin Gh, DavariFard F, SadeghiFard Yz. Mediatory role of spirituality in mental health and tendency toward drug use. J Res Relig Health. 2018; 4(4):69- 79.

نقش واسطه‌یی معنویت در سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر

قباد بهامین^۱ , فروزان داوری فرد^۲ , یاسمن زهرا صادقی فرد^۳

۱- گروه روان‌شناسی، دانشکده‌ی روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲- گروه روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات ایلام، ایلام، ایران.

۳- گروه روان‌شناسی عمومی، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

* مکاتبات خطاب به خانم فروزان داوری فرد؛ رایانامه: davaripsychologist@yahoo.com

اطلاعات مقاله

دریافت: ۲۲ خرداد ۹۷

دریافت متن نهایی: ۵ شهریور ۹۷

پذیرش: ۱۳ شهریور ۹۷

نشر الکترونیکی: ۱ مهر ۹۷

چکیده

سابقه و هدف: امروزه مشکلات مربوط به سلامت روان و اعتیاد موجب به وجود آمدن مسائل مهمی از جمله آسیب‌های جسمانی و اقتصادی برای قشر دانشجو شده است. هدف این مقاله تدوین الگویی برای پیش‌بینی سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر با توجه به نقش واسطه‌یی معنویت است.

روش کار: پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی از نوع معادلات ساختاری است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان مشغول به تحصیل در مقطع کارشناسی دانشگاه‌های علمی - کاربردی شهر ایلام در سال ۹۵-۹۶ بود که تعداد ۸۶ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل چک‌لیست جمعیت‌شناختی محقق‌ساخته، پرسش‌نامه‌ی معنویت، پرسش‌نامه‌ی سلامت روان گلدنبرگ و گرایش به اعتیاد بود. داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش‌های ضریب رگرسیون و معادلات ساختاری تحلیل شد. در این پژوهش همه‌ی مسائل اخلاقی رعایت شده است و نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد بین سلامت روان و معنویت ($t=4/2$ و $P<0/05$) و همچنین بین معنویت و گرایش به مصرف مواد مخدر ($t=2/45$ و $P<0/05$) رابطه‌ی معنادار وجود داشت. علاوه‌براین، بین سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر ($t=7/33$ و $P<0/05$) نیز رابطه‌ی معنادار به دست آمد؛ یعنی سلامت روان هم به طور مستقیم؛ هم به طور غیرمستقیم از طریق میانجی معنویت بر گرایش به مصرف مواد مخدر دانشجویان تأثیر دارد.

نتیجه‌گیری: به طور کلی، معنویت به صورت جزء می‌تواند سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر را تبیین نماید که می‌توان با برگزاری کارگاه‌های آموزشی افزایش معنویت، میزان آن را در افراد افزایش داد.

واژگان کلیدی:

دانشجو

سلامت روان

گرایش به مصرف مواد مخدر

معنویت

استناد مقاله به این صورت است:

Bahamin Gh, DavariFard F, SadeghiFard Yz. Mediatory role of spirituality in mental health and tendency toward drug use. J Res Relig Health. 2018; 4(4):69- 79.

مقدمه

تحولات سریع جوامع کلیه‌ی ارکان نظام‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده؛ و چالش‌هایی را با خود به ارمغان آورده است (۱). جوانان آسیب‌پذیرترین گروه جامعه هستند که به دلیل بحران هویت، بحران‌های روانی ناشی از مشکلات اجتماعی، ماجراجویی، تنوع‌طلبی و ... بیش از گروه‌های اجتماعی دیگر در معرض استفاده از مواد مخدر قرار می‌گیرند. تهدید مواد مخدر و روان‌گردان‌ها به صورت زلزله‌ی خاموش محیط‌های آموزشی همچون مدارس و دانشگاه‌ها را نشانه رفته؛ و با ارائه‌ی باورهای غلط مثل تفریح، مصرف برای آرامش، شب‌بیداری و ... به دنبال جذب مشتری جدید است. دانشجویانی که باید موتور محرک جامعه و آینده‌سازان کشور باشند، پس از سوء مصرف مواد مخدر دچار توهّمات روانی شدید، رفتارهای پرخطر جنسی، خودکشی، قتل و ... می‌شوند و هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی سهمگینی بر پیکره‌ی جامعه تحمیل می‌کنند و توانایی جامعه نیز در سازمان‌یابی و حفظ نظم موجود از بین می‌رود و موجب دگرگونی ساختاری، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه می‌شود (۲). با مدرنیته شدن جوامع و معضلات همراه آن، مسائل مربوط به سلامت روان^۱ و اعتیاد افزایش چشم‌گیری داشته است (۱). گزارش‌های غیررسمی و بالینی در دانشگاه‌های ایران درجاتی از مشکل اعتیاد را در دانشجویان نشان می‌دهد (۲)؛ برخی از تحقیقات شیوع اعتیاد به مواد مخدر را در میان دانشجویان ۱۱ درصد برآورد می‌کند (۲). مطالعه‌ی در ایران تا سال ۱۳۹۰ با روند و مروری منظم به بررسی سلامت روان دانشجویان پرداخته است و شیوع مشکلات مربوط به سلامت روان را در میان دانشجویان ۲۲/۷ تا ۵۲/۳ درصد ذکر کرده است؛ این نشان‌دهنده‌ی آن است که شیوع مخاطرات مربوط به سلامت روان در دانشجویان در سطح بالایی قرار داشته؛ و از هر سه دانشجو یک نفر را دارای علائم اختلالات روانی دانسته است (۳). ارتباط مصرف مواد مخدر با مشکلاتی مانند سلامت روان پایین، پرخاشگری و ... از اهمیت بسیاری برخوردار است. سلامت و بهداشت روان دانشجویان نیز از نگرانی‌های برنامه‌ریزان بهداشت روان در دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. با این حال در کشور ما پژوهش‌های اندکی در این زمینه صورت گرفته است. از طرف دیگر ابتلا به بیماری روانی عامل خطر برای سوء مصرف مواد مخدر گزارش شده است (۴). طبق نتایج تحقیقات اخیر،

عواملی که می‌تواند در پیشگیری و کاهش اختلالات روانی و همچنین مشکلات ناشی از آن مانند خودکشی، اعتیاد به مواد مخدر، افسردگی و اضطراب نقش مؤثری داشته باشد، داشتن اعتقادات معنوی و مذهبی است (۵). طبق تعریف پنجمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی^۲، اختلال روانی نشانگانی^۳ است که ویژگی‌های اصلی آن عبارت است از مختل شدن شناخت کنترل هیجان یا رفتار، به صورتی که از لحاظ بالینی معنادار باشد. باورها و نگرش‌های افراد درباره‌ی مواد و پیامدهای منفی و مثبت مصرف آن در اصطلاح گرایش به مصرف مواد تعریف شده است (۶). روان‌شناسان اجتماعی گرایش را به دو نوع شناختی و عاطفی تقسیم کرده‌اند که اولی با متغیرهای فکری نظیر هوش، تفکر واگرا و درک کلامی؛ و دومی با متغیرهای شخصیتی از قبیل نگرش‌ها، ترجیح‌ها، علایق و نیازها سر و کار دارد، هر چند این دو عامل با هم بی‌ارتباط نیستند (۷). مطالعات مربوط به معنویت^۴ موضوعی جدی است که بسیاری از کشورها، در حال مطالعه‌ی آن هستند و توجه متخصصان این امر را به خود جلب کرده است (۸). با وجود این، مولر^۵ معنویت را به مثابه‌ی آگاهی از هستی یا نیرویی فراتر از جنبه‌های مادی زندگی می‌داند و احساس عمیقی از وحدت با جهان کائنات را به وجود می‌آورد (۹).

تحقیقات داخلی و خارجی اندکی درباره‌ی نقش معنویت در سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر انجام گرفته است؛ گلیوم^۶ نشان داده است افرادی که بیشتر در فعالیت‌های معنوی شرکت می‌کنند در مقایسه با افرادی که کمتر درگیر فعالیت‌های معنوی هستند، کمتر مواد مصرف می‌کنند (۱۰). نتایج مطالعه‌ی آروالو^۷ و همکاران نشان داده است که بین اثربخشی درمان‌های سوءمصرف مواد با افزایش معنویت، حس انسجام و رفتارهای کنارآمدن رابطه وجود دارد و این متغیرها به زنان در درمان سوءمصرف مواد کمک می‌کند (۱۱). یافته‌ها نشان داده است که بین باورهای معنوی با بهداشت و سلامت روان رابطه‌ی معنادار و مثبت وجود دارد (۱۲). نتایج تحقیق دیگری نشان می‌دهد که بین معنویت و ابعاد آن با گرایش به اعتیاد رابطه‌ی منفی معناداری وجود دارد (۱۳). همچنین بین معنویت و سلامت روان در دانشجویان دانشگاه آزاد همدان همبستگی معنادار مثبتی وجود دارد (۱۴).

^۲ DSM- 5^۳ Syndrome^۴ Spiritus^۵ mueller^۶ Gillum^۷ Arevalo^۱ Health Mental

یافته‌ها نشان می‌دهد که دین‌داری بیرونی برخلاف دین‌داری درونی ارتباط کمی با مصرف الکل و مواد دارد (۱۵). پژوهش دیگری نشان‌دهنده آن است که گرایش‌های معنوی موجب افزایش خودکنترلی افراد؛ و کاهش مصرف الکل می‌گردد. پژوهش‌ها در این زمینه حاکی از آن است که معنویت نقش مهمی در افزایش سلامت روان و کاهش گرایش به مصرف مواد مخدر دارد (۱۶).

با توجه به اهمیت معنویت و رشد معنوی در انسان، در دهه‌های گذشته، توجه روان‌شناسان و متخصصان بهداشت روانی به آن جلب شده؛ و موجب قد علم کردن نیازهای معنوی بشر در برابر خواسته‌ها و نیازهای مادی او شده است. همچنین با توجه به آمار اسفناک اعتیاد در جامعه و مشکلات مربوط به سلامت روان در بین جوانان آینده‌ساز کشور، که جمعیتی فعال هستند؛ و همچنین افزایش سطح آگاهی عمومی دانشجویان و ضرورت انجام تحقیق حاضر از جهت اینکه اعتیاد قشر عظیم دانشجویان کشور را درگیر خود کرده است و موجب آسیب‌های فراوان شده است، هدف تحقیق حاضر بررسی نقش واسطه‌یی معنویت در سلامت روان و گرایش به مصرف مواد در دانشجویان است که یافته‌های این مطالعه می‌تواند در توسعه دانش روان‌شناسی و مذهبی و ارتقای سلامت دانشجویان به کار آید.

روش کار

پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی از نوع معادلات ساختاری است. جامعه آماری آن شامل کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در مقطع کارشناسی دانشگاه‌های علمی - کاربردی شهر ایلام در سال ۹۵-۹۶ بود که تعداد ۸۶ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

به منظور بررسی معنویت دانشجویان از پرسش‌نامه‌ی معنویت پارسیان و دوئینگ^۱ استفاده شد. این ابزار، پرسش‌نامه‌یی ۲۹ سؤالی است که دارای ۴ خرده مقیاس خودآگاهی^۲، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی^۳، فعالیت معنوی^۴ و نیازهای معنوی^۵ است و پاسخ‌های آن بر اساس مقیاس ۴ درجه‌یی لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم است. پایایی و اعتبار زیرمقیاس خودآگاهی ۹۱ درصد، اهمیت اعتقادات معنوی در زندگی ۹۱ درصد، فعالیت‌های معنوی ۸۰ درصد و نیازهای

معنوی ۸۹ درصد گزارش شده است. نتایج حاصل از روش بازآزمایی در فاصله‌ی ۱۰ هفته‌یی هیچ تفاوت معناداری بین نمره‌های مرحله‌ی اول و دوم نشان نداده است که این امر حاکی از پایایی مطلوب این مقیاس است. در کل نتایج تحلیل عاملی پرسش‌نامه‌ی معنویت نشان داده است که ۴ عامل مجزای آن دارای اعتبار سازه‌ی مناسب است (۱۷). برای تعیین سلامت روان دانشجویان از پرسش‌نامه‌ی ۲۸ سؤالی سلامت عمومی گلدبرگ استفاده شده است که به هر سؤال از راست به چپ نمره‌های ۰، ۱، ۲ و ۳ تعلق می‌گیرد (الف=۰، ب=۱، ج=۲ و د=۳). حداقل نمره ۲۱ و حداکثر نمره ۸۴ در نظر گرفته شده است. تقوی ضرایب اعتبار بازآزمایی تصنیفی و آلفای کرونباخ را به ترتیب ۷۰، ۹۳ و ۹۰ درصد به دست آورده است. پالاهنگ ارزیابی مقدماتی این پرسش‌نامه را به منظور آماده‌سازی برای یک مطالعه در کاشان؛ برای حساسیت، ویژگی، کارایی و میزان خطای کلی طبقه‌ی آزمون به ترتیب برابر ۸۸، ۷۴، ۸۰ و ۲۰ درصد به دست آورده است. در کل این پرسش‌نامه دارای روایی سازه، ملاکی، پیش‌بینی و تشخیصی بالایی است و اعتبار بالایی نیز دارد.

برای تعیین میزان گرایش دانشجویان به اعتیاد از پرسش‌نامه‌ی آمادگی به اعتیاد وید و بوچر^۶ استفاده شده است. این پرسش‌نامه مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد است که زرگر در سال ۱۳۸۵ آن را با توجه به شرایط روانی - اجتماعی جامعه‌ی ایرانی ساخته است (۱۸). این پرسش‌نامه دارای ۳۶ ماده به اضافه‌ی ۵ ماده‌ی دروغ‌سنج است. شیوه‌ی نمره‌گذاری هر سؤال بر روی یک پیوستار ۰ تا ۳ (کاملاً درست=۳ تا کاملاً نادرست=۰) در نظر گرفته شده، که البته این نمره‌گذاری در سؤال‌های ۶، ۱۲، ۱۵ و ۲۱ معکوس است. حداقل نمره صفر و حداکثر آن ۱۰۸ است. پایایی پرسش‌نامه در پژوهش زرگر با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۹۰ درصد به دست آمده است. در این پژوهش داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش‌های ضریب رگرسیون و معادلات ساختاری تحلیل شد.

پس از توضیح اهداف پژوهش به شرکت‌کنندگان و کسب رضایت از آنان، پرسش‌نامه‌ها با راهنمایی پرسشگر تکمیل شد. برای رعایت ملاحظات اخلاقی به شرکت‌کنندگان این اطمینان داده شد که پرسش‌نامه‌ها بدون ذکر نام طراحی شده است و اطلاعات آنان محرمانه خواهد ماند.

یافته‌ها

^۱) Parsian & Dunning

^۲) Self - Awareness

^۳) Importance of spiritual belifes in life

^۴) Spiritual activities

^۵) Spiritual needs

^۶) Weed & Butcher

نشان می‌دهد که معنویت بر گرایش به مواد مخدر دانشجویان تأثیر منفی معنی‌داری دارد و این فرضیه تأیید می‌شود. نتایج حاصل از فرضیه سوم (سلامت روان بر گرایش به مواد مخدر دانشجویان تأثیر دارد) با ضریب مسیر $-۰/۶۹۹$ و مقدار تی $۷/۳۳$ نشان می‌دهد که سلامت روان بر گرایش به مواد مخدر تأثیر منفی و معنی‌داری دارد.

جدول ۱) میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار
معنویت	دانشجویان دختر	۵۲/۵۹	۹/۱۴
	دانشجویان پسر	۵۲/۰۱	۸/۰۴
سلامت روان	دانشجویان دختر	۵۳/۲۱	۸/۲۲
	دانشجویان پسر	۵۴/۱۹	۵/۲۰
گرایش به اعتیاد	دانشجویان دختر	۵۷/۱۱	۵/۳۵
	دانشجویان پسر	۶۳/۰۴	۴/۱۱

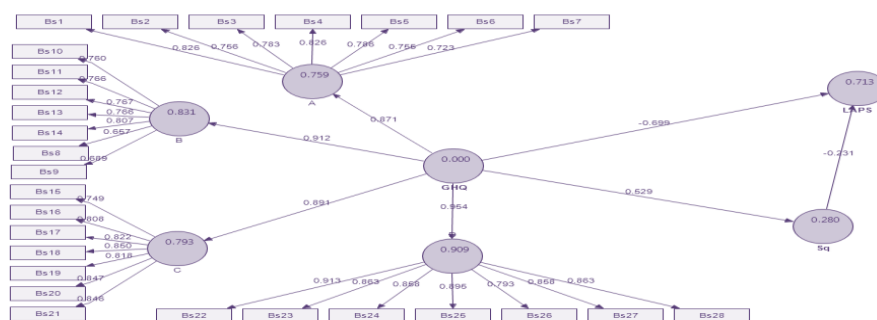
نتایج این پژوهش نشان داد که ۸۶ نفر از دانشجویان پسر دانشگاه‌های علمی - کاربردی شهر ایلام در پژوهش شرکت کردند که دامنه‌ی سنی آزمودنی‌ها از ۱۸ تا ۴۵ سال (میانگین $=۲۵/۶۴$ سال و انحراف معیار $=۶/۵۸$)؛ و همچنین سطح تحصیلات $۵۴/۷$ درصد دانشجویان کاردانی و $۴۵/۳$ درصد آنان کارشناسی بود. برای تحلیل و سنجش مدل این پژوهش از تحلیل داده‌ها به وسیله‌ی مدل معادلات ساختاری استفاده شد. بنابراین داده‌های به‌دست‌آمده از جدول شماره‌ی ۲ که نشان‌دهنده‌ی تحلیل فرضیه‌های پژوهش است، مطابق نمودارهای ۱ و ۲ به دست آمد. می‌توان عنوان کرد که نتیجه‌ی حاصل از آزمون فرضیه‌ی اول (سلامت روان بر معنویت دانشجویان تأثیر دارد) با توجه به ضریب مسیر $۰/۵۲۹$ و مقدار تی $۴/۲$ ، نشان می‌دهد که سلامت روان بر معنویت دانشجویان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. در آزمون فرضیه‌ی دوم (معنویت بر گرایش به مواد مخدر دانشجویان تأثیر دارد) با توجه به ضریب مسیر $-۰/۲۳۱$ و مقدار تی $۲/۴۵$

جدول ۲) ضرایب مسیر و معنی‌داری آثار مستقیم متغیرهای تحقیق

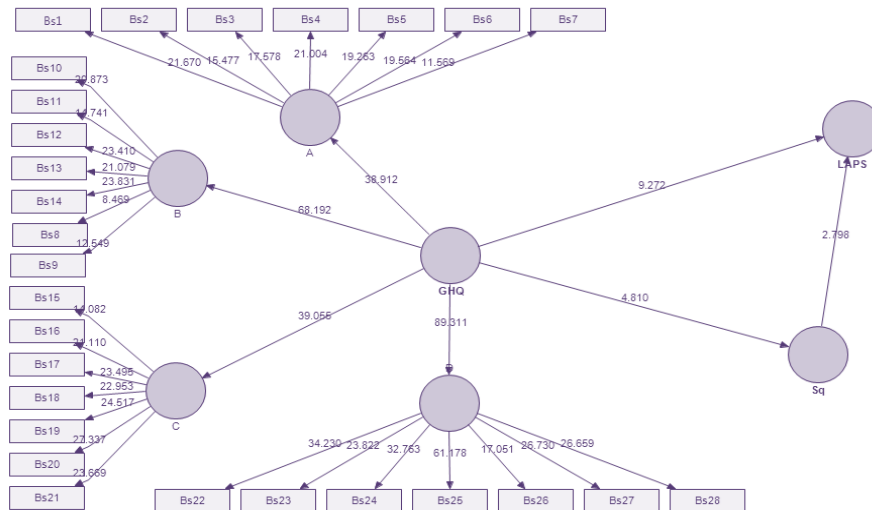
مسیر مورد مطالعه	ضریب مسیر R	t-value	سطح معنی‌داری (P-value)	میزان تأثیر
سلامت روان (GHQ) $\rightarrow$ معنویت (Sq)	$۰/۵۲۹$	$۴/۲$	$P<۰/۰۵$	متوسط
معنویت (Sq) $\rightarrow$ گرایش به مواد مخدر (LAPS)	$-۰/۲۳۱$	$۲/۴۵$	$P<۰/۰۵$	ضعیف
سلامت روان (GHQ) $\rightarrow$ گرایش به مواد مخدر (LAPS)	$-۰/۶۹۹$	$۷/۳۳$	$P<۰/۰۱$	قوی

دارد. ضرایب علی مسیرهای بین سه سازه‌ی اصلی پژوهش نشان از تأثیر مستقیم و غیرمستقیم سلامت روان بر گرایش به مواد مخدر از طریق متغیر میانجی معنویت دارد. با توجه به این نتیجه می‌توان گفت معنویت برای سلامت روان و گرایش به مواد مخدر میانجی جزئی است. در نتیجه می‌توان گفت بین سلامت روان با گرایش به مصرف مواد مخدر با نقش میانجی معنویت در دانشجویان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۲ و نمودارهای ۲ و ۳ مشاهده می‌شود، رابطه‌ی بین سلامت روان و معنویت و همچنین بین معنویت و گرایش به مواد مخدر معنی‌دار است و نیز بین سلامت روان و گرایش به مواد مخدر رابطه‌ی منفی معنی‌داری به دست آمده است؛ بدین ترتیب سلامت روان هم به صورت مستقیم، هم به صورت غیرمستقیم از طریق متغیر میانجی معنویت بر گرایش به مواد مخدر دانشجویان تأثیر

نمودار ۱) مدل ساختاری در حالت تخمین ضرایب استاندارد

نمودار ۲) مدل ساختاری در حالت معنی‌داری ضرایب استاندارد

در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش باید گفت همان‌طور که در جدول شماره ۳ دیده می‌شود، اشتراک آماری که برازندگی مدل را نشان می‌دهد بیشتر از ۰/۵ است. مقدار R^2 که نشان‌دهنده توانایی مدل در توصیف سازه است، برای گرایش به مواد مخدر و معنویت به ترتیب برابر ۰/۷۱۴ و ۰/۲۸۰ است. در نهایت این نتایج نشان‌دهنده آن است که مدل ارائه شده از برازش مناسبی برخوردار است.

جدول ۳) برازش مدل

متغیرها	میانگین اشتراک	R^2
سلامت روان (GHQ)	۰/۵۳	-
معنویت (Sq)	۰/۵۲	۰/۲۸۰
آمادگی اعتیاد (LAPS)	۰/۶۳	۰/۷۱۴

بحث و نتیجه‌گیری

دانشجویان قشر پویا و تأثیرگذار جامعه‌ی امروز هستند که در خطر مواجهه با انواع مسائل قرار دارند و ورود به دانشگاه به تغییرات عمده برای دانشجویان منجر می‌شود. در این مطالعه لزوم بررسی نقش معنویت در مسائلی مانند اعتیاد و سلامت روان احساس شد و نتایج قابل توجهی را نشان داد. نتایج حاصل از تحلیل مبنی بر تدوین الگویی برای پیش‌بینی نقش معنویت نشان می‌دهد که متغیر سلامت روان بر معنویت تأثیر مثبت و معناداری داشت.

موسوی لطفی و همکاران در تحقیق جداگانه به بررسی این

موضوع پرداخته؛ و به نتایج یکسانی رسیده‌اند که سلامت روان بر معنویت تأثیر مثبت و معنادار دارد (۱۲). در تبیین این مسئله می‌توان گفت یکی از آثار مهم معنویت در زندگی ارتقای سلامت است. بی‌تردید همه می‌پذیریم که حفظ سلامت مستلزم تغذیه‌ی مناسب، ورزش و استراحت کافی و پرهیز از عادات غلط مانند سیگار کشیدن است، اما باورهای ما نیز بر سلامت و طول عمرمان تأثیر می‌گذارد. همچنین، گرایش‌های معنوی قوی و نگرش مثبت موجب ارتقای سلامت می‌شود و بیمارانی که گرایش‌های معنوی قوی دارند، به بهبود خود از بسیاری بیماری‌های مزمن مانند فشار خون بالا و بیماری قلبی و نیز بهبودی پس از جراحی کمک می‌کنند (۱۱).

علاوه بر این، متغیر معنویت بر گرایش به مواد مخدر تأثیر منفی معناداری داشته است که می‌توان گفت افرادی که از معنویت بالایی برخوردارند، میزان گرایش آنان به مواد مخدر کمتر است.

دسموند و همکاران (۱۵) و فورنل و همکاران (۱۶) در تحقیقاتی که به طور جداگانه انجام داده‌اند، نشان داده‌اند که تأثیر معنویت بر میزان گرایش به مصرف مواد مخدر منفی است. به طور کلی، می‌توان گفت معنویت برای سلامت روان و گرایش به مصرف مواد مخدر، متغیر میانجی جزئی است و سلامت روان به طور مستقیم و غیرمستقیم بر گرایش به مصرف مواد تأثیر دارد. پس به طور منطقی، معنویت در اعتیاد نقش تعیین‌کننده‌ی ایفا می‌کند؛ زیرا تجارب معنوی ممکن است در رشد معنویت تأثیر داشته باشد که خود آن نیز از

این پژوهش با هزینه‌ی شخصی نویسندگان مقاله به انجام رسیده؛ و حامی مالی نداشته است. از دانشجویان دانشگاه علمی - کاربردی شهر ایلام به دلیل همکاری صمیمانه در جمع‌آوری داده‌ها و پاسخگویی به سؤال‌های پرسش‌نامه‌ها تشکر و قدردانی می‌شود.

تضاد منافع

نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافع‌ی درباره‌ی این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

References

1. Badri gargari R. The Effect of Religious Orientation and Coping Methods on Students Addiction in Tabriz University, Culture Strategy, (2014); 28. (Full Text in Persian)
2. Saleh Abadi I, Salimi Amin Abad M. A Relationship between the Youth Life Style and Attitude to Artificial Drugs Consumption in Shirvan. Sociological Studies of Youth, (2012); 3 (6): 57-70. (Full Text in Persian)
3. Alizadeh Navaei R, Hosseini SH. Mental Health Status in Iranian Students by 2011, Regular Review, Journal of Psychology, (2013); 2 (1): 55-61. (Full Text in Persian)
4. Rahimi CH, Nikousir Jahromi M. The Relationship between Mental Health and Drug Abuse in Student Dormitories, Toluwani Publication, (2009); 8 (3 & 4): 31-2. (Full Text in Persian)
5. Abu Raiya H, Pargament KI, Mahoney A, Stein C. A psychological measure of Islamic religiousness: Development and evidence for reliability and validity. The International Journal for the Psychology of Religion, (2015); 18(4): 291-315.
6. Adrem M, Nikmanesh Z. The tendency to use drugs in young people based on personality traits, Zahedan Journal of Research in Medical Sciences, (2012); 14 (2), 19-24.
7. Getzelz JW. Social Psychology of Education, Karimi Translation, Yousef (1999). Publishing House, (1999).
8. Sadeghi M. Prediction of addiction tendency based on spiritual well-being and loneliness in high school students. Journal of Health and Wellness in Schools, (2014); 1-24. (Full Text in Persian)
9. Moeller FG, Barratt ES, Dougherty DM, Schmitz JM, Swann AC. Psychiatric aspects of impulsivity. American journal of psychiatry, (2001); 158(11): 1783-93.
10. Gillum RF. Frequency of attendance at religious services and cigarette smoking in American women and men: the Third National Health and Nutrition

تجارب محیطی و بافت زندگی اثر می‌پذیرد. معنویت و دین‌داری می‌تواند سد محکمی در برابر گرایش و سوء مصرف مواد مخدر باشد. معنویت می‌تواند از طریق افزایش خودکنترلی، برقراری نظم اخلاقی و افزایش تعهدات اخلاقی مانع مصرف مواد؛ و در نهایت به کاهش احتمال مصرف آن منجر شود.

نتیجه‌ی دیگر تحقیق نشان داده است که سلامت روان بر گرایش به مصرف مواد تأثیر معناداری دارد؛ یعنی با افزایش سلامت روان، گرایش به مصرف مواد مخدر کاهش می‌یابد. به بیان دیگر، برخی مشکلات سلامت روان نظیر اضطراب، وسواس، اختلال پانیک^۱، افسردگی، اختلال دوقطبی، استرس پس از سانحه، هراس اجتماعی، بیش‌فعالی و خودکشی از یک سو و برخی ویژگی‌های شخصیتی مانند هیجان‌خواهی از سوی دیگر، کودکان و نوجوانان را در معرض مصرف مواد مخدر قرار می‌دهد.

با توجه به اینکه تحقیقی در این زمینه صورت نگرفته است، امکان مقایسه با تحقیقات دیگر وجود ندارد؛ از این رو، تبیین احتمالی این یافته این است که سوء مصرف مواد در بسیاری از اوقات سلامت روان افراد را به خطر می‌اندازد. بنابراین رابطه‌ی بین سلامت روان و گرایش به مصرف مواد رابطه‌ی منفی؛ و همچنین تأثیر سلامت روان بر گرایش به مصرف مواد نیز منفی است (۴).

در مجموع می‌توان چنین گفت که بر اساس مطالعه‌ی حاضر، معنویت و سلامت روان بر گرایش به مصرف مواد تأثیر منفی و معنادار دارد. برنامه‌ریزی در جهت افزایش معنویت و سلامت روان دانشجویان می‌تواند نقش مهمی در کاهش گرایش به مصرف مواد داشته باشد.

محدودیت‌ها و پیشنهادها

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی هم بود از جمله اینکه فقط دانشجویانی که گرایش به مصرف مواد مخدر داشتند، وارد مطالعه شدند؛ علاوه بر این، پژوهش‌های مشابه برای مقایسه‌ی نتایج تحقیق با یکدیگر نیز اندک بود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های دیگر تمام دانشجویان در مطالعه شرکت داده شوند.

قدردانی

^۱) Panic disorder

Examination Survey. Preventive Medicine, (2005); 41(2): 607-13.

11. Arevalo S, Prado G, Amaro H. Spirituality, sense of coherence and coping responses in women receiving treatment for alcohol and drug addiction. Evaluation and Program Planning, (2015), 31; 113-23.

12. Mousavilotfi SM, Gholamrezaei SH, Raeisi F, Hazratmanesh F. The Role of Spiritual Health on Human Mental Health Journal of Knowledge and Health, Sixth Iranian Epidemiology Congress, (2011); 5 (2): 2-4. (Full Text in Persian)

13. Safaeirad I, Karimi LA, Shamousi NA, Ahmaditahour M. The relationship between spiritual well-being and mental health in students. Journal of Sabzevar University of Medical Sciences and Health Services, (2011); 17 (4). (Full Text in Persian)

14. Chung CK, Yeung WK. Meta-analysis of Relationships Between Religiosity and constructive and Destructive Behaviors Among Adolescents, Children and youth services, (2011); 33 (2): 376- 85.

15. Desmond SA, Ulmer JT, Bader D. Religion, self control and substance use, Deviant Behavior, (2013); 34 (5): 384-406.

16. Fornell C, Larcker D. Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error, Journal of Marketing Research, (1981); 18 (1): 39-50.

17. Parsian N. Developing and validating a questionnaire to measure spirituality: A psychometric process, Global journal of health science, (2009); 1(1): 2-21.

18. Zargar YA, Najarian B, Naami AZ. Investigating the relationship between personality traits (sensation seeking, expressing existence, psychological hardness), religious attitude and marital satisfaction with drug addiction preparedness. Journal of Educational Sciences and Psychology, (2008); 1 (3): 99-120. (Full Text in Persian)